

DOKUMENTACJA POWYKONAWCZA

IZOLACJA PRZECIWWILGOCIOWA POZIOMA MURÓW KOŚCIOŁA

PW. ŚW. BARTŁOMIEJA W GDAŃSKU (ETAP III)



Autor dokumentacji:

mgr Tomasz Korzeniowski

Gdańsk 2024

Spis treści

1. OBIEKT	3
1.1. NAZWA OBIEKTU, ADRES	3
1.2. LOKALIZACJA WRAZ Z MAPKĄ SYTUACYJNĄ	3
1.3. NAZWA WŁAŚCICIELA	3
1.4. NUMER REJESTRU ZABYTKÓW	3
1.5. HISTORIA OBIEKTU WRAZ Z ARCHIWALNĄ IKONOGRAFIĄ	4
2. WYKAZ WCZEŚNIEJSZYCH DOKUMENTACJI NA TEMAT OBIEKTU WRAZ Z LOKALIZACJĄ ICH PRZECHOWYWANIA (ZA OSTATNIE 5 LAT)	9
3. PRACE PROWADZONE W RAMACH DOTACJI	10
3.1. CZAS TRWANIA PRAC	10
3.2. WYKONAWCA PRAC	10
3.3. OPIS STANU ZACHOWANIA WRAZ Z CZĘŚCIĄ FOTOGRAFICZNĄ	10
3.4. PRZEBIEG ORAZ FAKTYCZNIE ZREALIZOWANY PROGRAM PRAC Z PODANIEM METOD, MATERIAŁÓW I TECHNIK WYKORZYSTANYCH PODCZAS REALIZACJI WRAZ Z OZNACZENIEM GRAFICZNYM ZAKRESU PRAC	18
3.5. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA Z PRZEBIEGU PRAC	20
3.6. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA OBIEKTU PO ZAKOŃCZENIU PRAC	30
4. OŚWIADCZENIE BENEFICJENTA	37

1. Obiekt

1.1. Nazwa obiektu, adres

Kościół pw. św. Bartłomieja w Gdańsku, ul. Zaulek św. Bartłomieja 1, 80-847 Gdańsk

1.2. Lokalizacja wraz z mapką sytuacyjną

Obiekt jest zlokalizowany przy ul. Zaulek św. Bartłomieja w Gdańsku, na działce ew. nr 57, obręb 0090.



Ilustracja 1. Lokalizacja obiektu na współczesnym planie katastralnym (źródło: polska.e-mapa.net)

1.3. Nazwa właściciela

Parafia Greckokatolicka pw. Św. Bartłomieja i Opieki Najświętszej Maryi Panny z siedzibą w Gdańsku (80-847) przy ul. Zaulek Św. Bartłomieja 1.

1.4. Numer rejestru zabytków

Kościół pw. św. Bartłomieja w Gdańsku jest objęty ochroną konserwatorską na mocy wpisu do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego decyzją z dnia 24.02.1967 r. pod numerem 302 (obecny 427). Ponadto znajduje się na terenie miasta Gdańsk w zasięgu nowożytnych fortyfikacji, tj. na obszarze objętym ochroną konserwatorską na podstawie wpisu

do rejestru zabytków nieruchomości województwa pomorskiego dnia 11.10.1947 r. pod nr 8 (obecnie nr 15), a zarządzeniem Prezydenta RP z dnia 8.09.1994 r. uznanym za pomnik historii.

1.5. Historia obiektu¹ wraz z archiwalną ikonografią

Pierwszy kościół pw. św. Bartłomieja powstał na Młodym Mieście jako filia kościoła pw. św. Katarzyny. Po rozebraniu Młodego Miasta w 1455 r. kościół wybudowano na Starym Mieście już jako parafialny². Obiekt został wzniesiony w 2 połowie XV w. w stylu gotyckim, prawdopodobnie w konstrukcji szkieletowej. Po pożarze z 1499 r. został odbudowany z cegły jako świątynia jednonawowa bez wydzielonego prezbiterium, z przyporami wciągniętymi do wnętrza, tworzącymi rząd płytkich kaplic po obu stronach nawy. W latach 40. XVI w. dwuspadowy dach zwieńczono sygnaturką, umieszczając na niej zegar wybijający godziny.

Pod koniec XVI w. murarz Reichel dobudował od strony zachodniej masywną czterokondygnacyjną wieżę na planie kwadratu, o gotyckim charakterze elewacji (dekoracja drugiej kondygnacji powtarza motyw z kościoła św. Jana), nakrytą barokowym hełmem – dziełem Joachima Rennera. W XVII w. od północy dostawiono do świątyni kaplicę spowiednią, od południa – kruchtę z barokowym portalem. Wówczas uformowała się ostateczna bryła kościoła.

W 1815 r. na skutek wybuchu znajdującej się w pobliżu Baszty Prochowej świątynia straciła stropy i witraże, zniszczeniu uległo także wyposażenie wnętrza. W 1900 r. obiekt przeszedł gruntowny remont. W 1926 r. szczyt wschodni został przemurowany, prawdopodobnie z zachowaniem pierwotnej formy.

W 1945 r. kościół uległ tak poważnym zniszczeniom w wyniku działań wojennych, że rozważano jego rozbiórkę. Był jedną z najbardziej uszkodzonych gdańskich świątyń (destrukcja w 85%) – runął dach, strop, chór muzyczny i znaczna część wschodniego szczytu. Zniszczeniu uległo także wyposażenie wnętrza. W trakcie odbudowy wykonano żelbetowy strop, mury zostały wzmocnione żelbetowym wieńcem, a grożącą zawaleniem się do wnętrza nawy wieżę wzmocniono w latach 1948-50 konstrukcją z betonowych przypór wg projektu prof. Bronisława

¹ J. Barton-Piórkowska, *Stare Miasto*, Gdańsk 2010, s. 77-83.

J. Friedrich, *Gdańskie zabytki architektury*, Gdańsk 1995, s. 138-142.

A. Januszajtis, *Wyszczerbiona wieża [w:] Krzyże Farnej Wieży*, Gdańsk 2007, s. 53-54.

F. Mamuszką, *Gdańsk i okolice*, Warszawa 1990, s. 135-136.

² Inne koncepcje powstania i początków funkcjonowania przedstawia J. Barton-Piórkowska, tamże, s. 77.

Bukowskiego. Odbudowę zakończono w latach 80. XX w., odtwarzając dach z sygnaturką. W 1982 r. zrekonstruowano barokowy hełm z latarnią.

Od 1523 r. świątynia należała do protestantów (luteranów). Głoszono w niej kazania po polsku. Po II wojnie światowej obiekt znalazł się w posiadaniu jezuitów, którzy odstąpili go diecezji gdańskiej w 1990 r. Budynek stał się wówczas ośrodkiem Duszpasterstwa Środowisk Twórczych Archidiecezji Gdańskiej. Od 1997 r. świątynia należy do parafii greckokatolickiej obrządku bizantyjsko-ukraińskiego.

Wnętrze budowli jest tynkowane wraz ze sklepieniem kolebkowym, prezbiterium i sklepieniem płaskim. Kaplice południową oraz północną przykrywają sklepienia kryształowe.

Na szczycie zrekonstruowanej elewacji wschodniej znajdują się wąskie ostrołukowe blendy. Na środku ściany umieszczono ostrołukowy otwór okienny wypełniony witrażem. Na szczycie elewacji zachodniej znajduje się kolejna ostrołukowa blenda. Na ścianach północnej i południowej korpusu znajdują się wysokie okna ostrołukowe wypełnione witrażami.

Dolny otwór drzwiowy stanowi wejście do kruchty podwieżowej, a górny, szerszy, ostrołukowy, otwiera się na emporę na piętrze wieży. Kruchta i empora przykryte są drewnianymi, belkowymi stropami. Całość wraz z wieżą osadzona jest na niskim, praktycznie niewidocznym cokole.

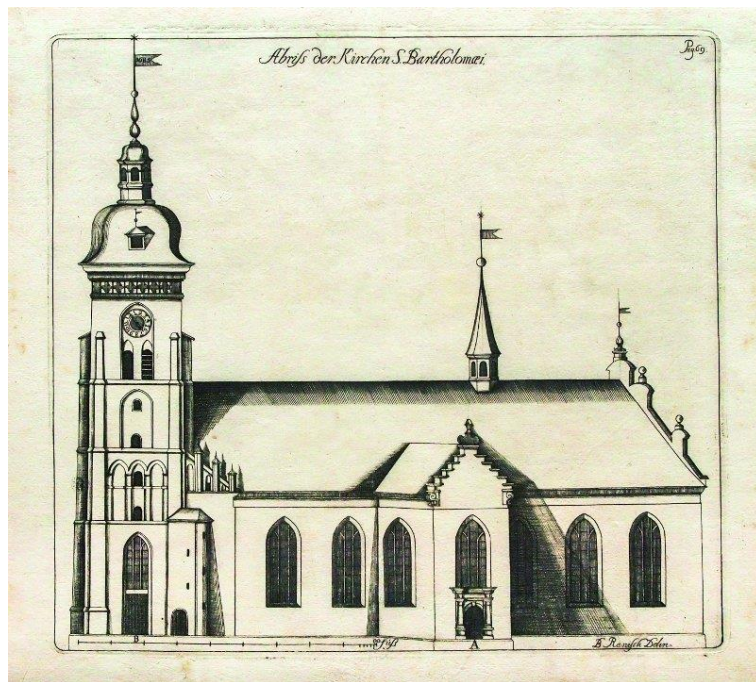
Korpus świątyni został nakryty dachem dwuspadowym z blachy miedzianej, natomiast nad kaplicą oraz częścią wtórną znajduje się dach pulpitowy.



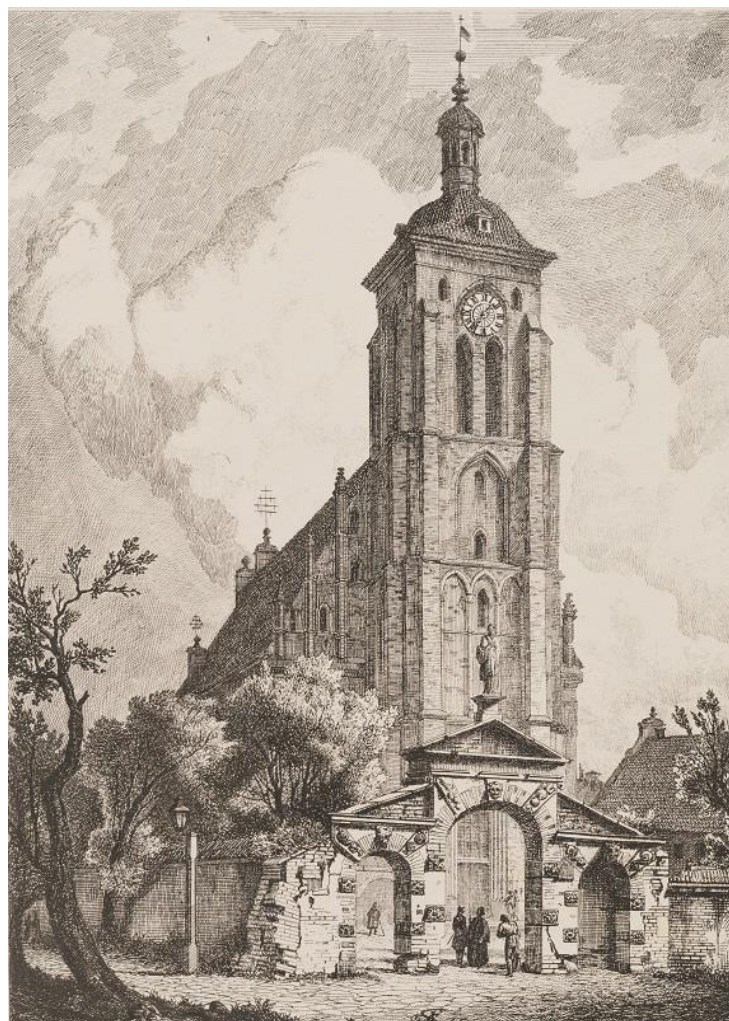
Ilustracja 2. Kościół pw. św. Bartłomieja na planie sztokholmskim, ok. 1600 r.
[źródło: https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/K0007569_00001#?c=&m=&s=&cv=&xywh=-7886%2C-683%2C24672%2C13597]



Ilustracja 3. Kościół pw. św. Bartłomieja od strony północnej, 1687, P. Willer [źródło: gedanopedia]



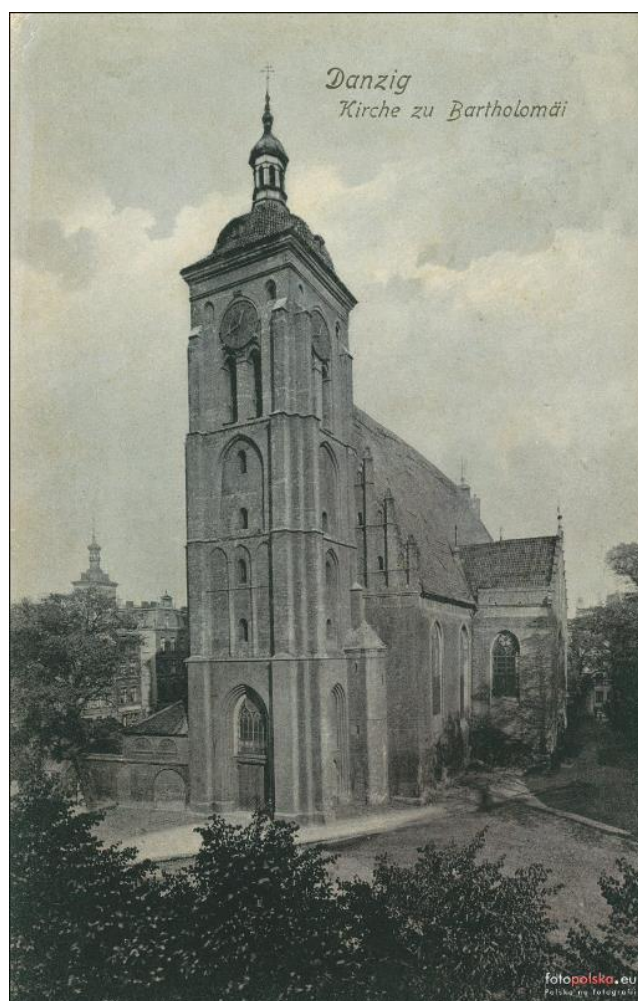
Ilustracja 4. Kościół pw. św. Bartłomieja od strony południowej, 1695 [źródło: gedanopedia]



Ilustracja 5. Kościół pw. św. Bartłomieja od strony północno-zachodniej, 1855, J.K. Schultz [źródło: gedanopedia]



Ilustracja 6. Kościół pw. św. Bartłomieja od strony północnej, 1886 [źródło: fotopolska.eu]



Ilustracja 7. Kościół pw. św. Bartłomieja od strony południowo-zachodniej, lata 1900-1910 [źródło: fotopolska.eu]

2. Wykaz wcześniejszych dokumentacji na temat obiektu wraz z lokalizacją ich przechowywania (za ostatnie 5 lat)

- Projekt budowlany. Projekt prac konserwatorskich zabytkowego kościoła p.w. św. Bartłomieja w Gdańsku. Wzmocnienie konstrukcyjne murów, mgr inż. B. Piotrowski, mgr T. Korzeniowski, Gdańsk 2019

Miejsce przechowywania:

- Parafia Greckokatolicka pw. Św. Bartłomieja i Opieki Najświętszej Maryi Panny w Gdańsku
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku, ul. Dyrekcyjna 2-4, 80-852 Gdańsk
- Projekt architektoniczno-budowlany remontu kościoła pw. św. Bartłomieja w Gdańsku. Ratunkowe wzmocnienie fundamentów oraz wykonanie poziomej izolacji przeciwwilgociowej, mgr inż. B. Piotrowski, mgr T. Korzeniowski, Gdańsk 2021

Miejsce przechowywania:

- Parafia Greckokatolicka pw. Św. Bartłomieja i Opieki Najświętszej Maryi Panny w Gdańsku
- Urząd Miasta Gdańska, ul. Nowe Ogrody 8/12, 80- 803 Gdańsk,
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, ul. Dyrekcyjna 2-4, 80-852 Gdańsk
- Dokumentacja powykonawcza. Izolacja przeciwwilgociowa pozioma murów kościoła pw. św. Bartłomieja w Gdańsku, mgr T. Korzeniowski, Gdańsk 2022

Miejsce przechowywania:

- Parafia Greckokatolicka pw. Św. Bartłomieja i Opieki Najświętszej Maryi Panny w Gdańsku
- Urząd Miasta Gdańska, ul. Nowe Ogrody 8/12, 80- 803 Gdańsk,
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, ul. Dyrekcyjna 2-4, 80-852 Gdańsk
- Dokumentacja powykonawcza. Izolacja przeciwwilgociowa pozioma murów kościoła pw. św. Bartłomieja w Gdańsku (etap II), mgr T. Korzeniowski, Gdańsk 2023

Miejsce przechowywania:

- Parafia Greckokatolicka pw. Św. Bartłomieja i Opieki Najświętszej Maryi Panny w Gdańsku
- Urząd Miasta Gdańska, ul. Nowe Ogrody 8/12, 80- 803 Gdańsk

3. Prace prowadzone w ramach dotacji

Prace przeprowadzone zostały dzięki dotacji Gminy Miasta Gdańska oraz Samorządu Województwa Pomorskiego.



3.1. Czas trwania prac

Prace prowadzone były w okresie od 23.07.2024 do 10.09.2024 r.

3.2. Wykonawca prac

Firma Aurea Porta Konserwacja Zabytków Tomasz Korzeniowski

80-834 Gdańsk, ul. Św. Ducha 109/1

3.3. Opis stanu zachowania wraz z częścią fotograficzną

Na skutek kapilarnego podciągania wody przez fundamenty budynku niemal cała powierzchnia przyziemia kościoła została silnie zawilgocona. Woda, która migrowała w głąb murów poprzez pory, doprowadziła do powstania plam wilgoci na posadzce oraz zacieków na ścianach, a w dalszej kolejności do odspojenia się tynków ze ścian wewnątrz świątyni. Także na murach od strony zewnętrznej widać liczne plamy wilgoci. Powyższe zjawiska walcie przyczyniają się do obniżenia walorów estetycznych zabytkowego obiektu.

Długotrwałe, silne zawilgocenie murów kościoła prowadzi do degradacji historycznej substancji zabytku. Wilgoć stanowi również korzystne podłoże dla rozwoju grzybów i pleśni, mających negatywny wpływ nie tylko na stan samego budynku, ale także na zdrowie przebywających w nim ludzi.

Konieczne było zabezpieczenie murów świątyni przed dalszą penetracją wód gruntowych poprzez zahamowanie procesów ich podciągania kapilarnego dzięki wykonaniu poziomej izolacji przeciwwilgociowej po obwodzie budynku. Zadanie zrealizowano etapami w latach 2022-2024. Ostatni, trzeci etap prac, obejmujący izolację murów wieży kościoła, jest przedmiotem niniejszej dokumentacji.



Ilustracja 8. Widok ogólny od północnego zachodu



Ilustracja 9. Widok ogólny od południowego zachodu



Ilustracja 10. Plamy wilgoci na murach wieży kościoła



Ilustracja 11. Zniszczenia spowodowane zawilgoceniem muru



Ilustracja 12. Zachodni mur wieży kościoła. Skutki zawilgocenia



Ilustracja 13. Zachodni mur wieży kościoła. Skutki zawilgocenia



Ilustracja 14. Plamy wilgoci na murach wieży kościoła. Widok od północy



Ilustracja 15. Północny mur wieży kościoła. Skutki zawilgocenia



Ilustracja 16. Południowy mur wieży kościoła. Skutki zawilgocenia



Ilustracja 17. Skutki zawilgocenia na ścianach: plamy wilgoci i odpajający się tynk



Ilustracja 18. Skutki zawilgocenia na ścianach: plamy wilgoci i odpajający się tynk.

3.4. Przebieg oraz faktycznie zrealizowany program prac z podaniem metod, materiałów i technik wykorzystanych podczas realizacji wraz z oznaczeniem graficznym zakresu prac

Prace zrealizowano w oparciu o *Projekt architektoniczno-budowlany remontu kościoła pw. św. Bartłomieja w Gdańsku. Ratunkowe wzmocnienie fundamentów oraz wykonanie poziomej izolacji przeciwwilgociowej* stanowiący podstawę decyzji nr ZN.SG.5142.871.2021.JT z dnia 16.07.2021 r.

Przeciwwilgociową izolację poziomą ścian fundamentowych wieży kościoła wykonano metodą iniekcji żywicą poliuretanową.

W pierwszej kolejności wykonano odwierty pod iniektory o średnicy 1,5 cm na dwóch poziomach, w odstępie 12-15 cm w układzie naprzemiennym. Odległość pomiędzy poziomymi rzędami wyniosła maksymalnie 8 cm. Większość otworów została wywiercona w fugach pomiędzy cegłami, tak aby do minimum ograniczyć ingerencję w historyczną substancję zabytku. Głębokość otworów sięgnęła 90% grubości muru. Odwierty wykonano pod kątem 25-45° do poziomu. Linia otworów została wyznaczona tak, aby strefa nasycenia murów żywicą zbiegała się z poziomem gruntu.

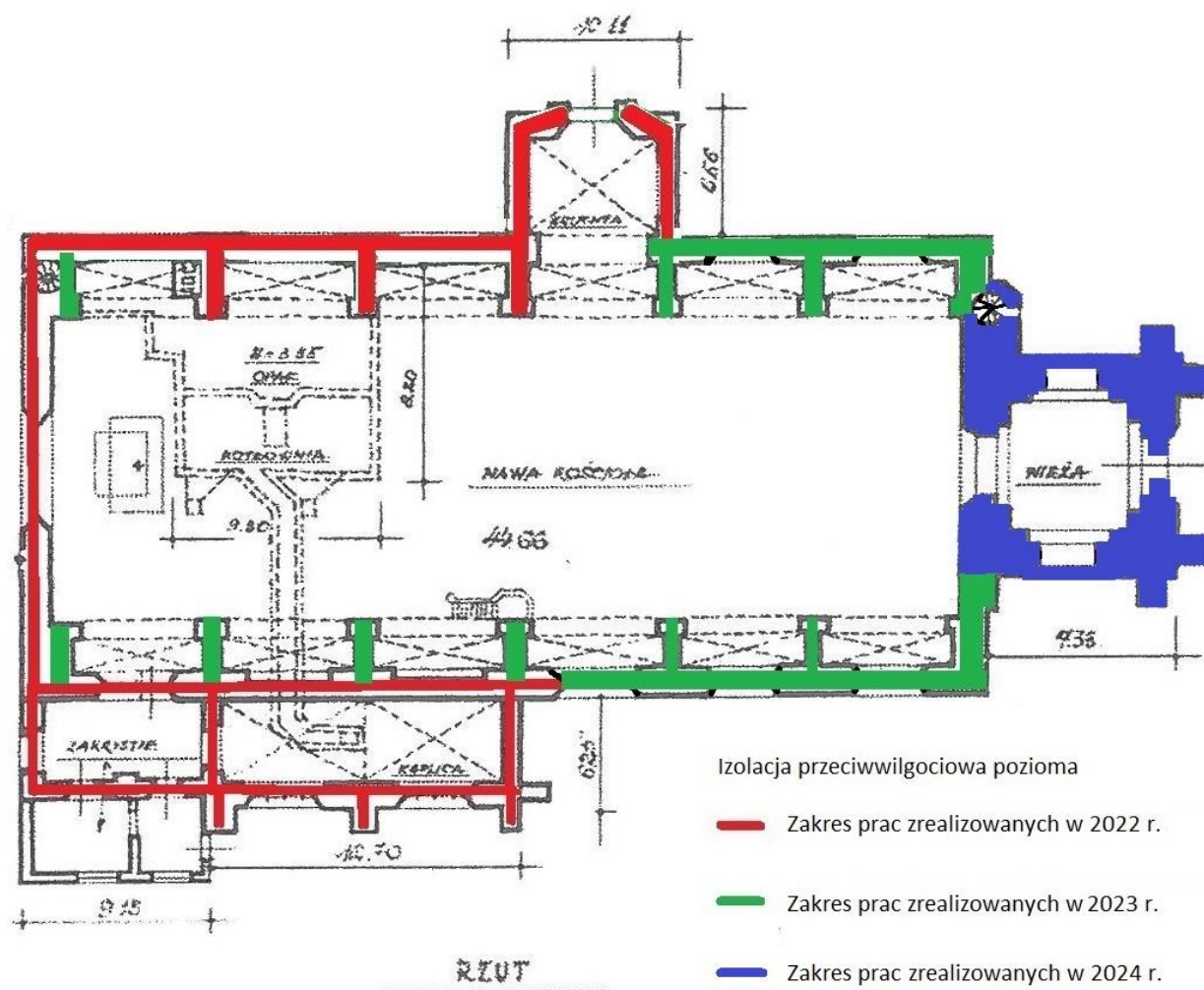
W kolejnym etapie, po zamontowaniu w każdym otworze specjalnych zaworów (iniektorów), przeprowadzono iniekcję żywicą poliuretanową. Przed wprowadzeniem mieszanki iniekcyjnej zwilżono otwory w celu oczyszczenia wykonanych odwiertów z materiałów luźnych (zwilżenie muru dodatkowo zwiększa skuteczność penetracji środka iniekcyjnego). Aplikację przeprowadzono pod ciśnieniem ok. 50 atmosfer, tak aby osiągnąć pewność skutecznej penetracji żywicy. Dowodem na wysycenie strefy iniekcji było pojawienie się iniektu w wypełnianym nim otworze. Następnie zdemontowano iniektory, a otwory zabezpieczono zaprawą wapienną.

Żywica poliuretanowa poprzez reakcję z wilgocią lekko pęcznieje i szczelnie wypełnia strukturę kapilarną zapraw i cegieł. W efekcie dochodzi do przerwania drogi podciągania kapilarnego, co prowadzi do osuszenia muru powyżej przepony.

Do wykonania izolacji przeciwwilgociowej w kościele pw. św. Bartłomieja zastosowano żywicę poliuretanową WEBAC 1403P, tworzącą równomierną, wodoszczelną strukturę zamkniętą, o zwiększonej rozciągliwości i odporności na występujące w murze sole. Prace

wykonano zgodnie z instrukcją techniczną producenta. Ograniczono do minimum ingerencję w zabytkową substancję budynku, jednocześnie zapewniając zahamowanie niekorzystnego oddziaływania na nią czynników zewnętrznych.

Kościół pw. św. Bartłomieja w Gdańsku



3.5. Dokumentacja fotograficzna z przebiegu prac



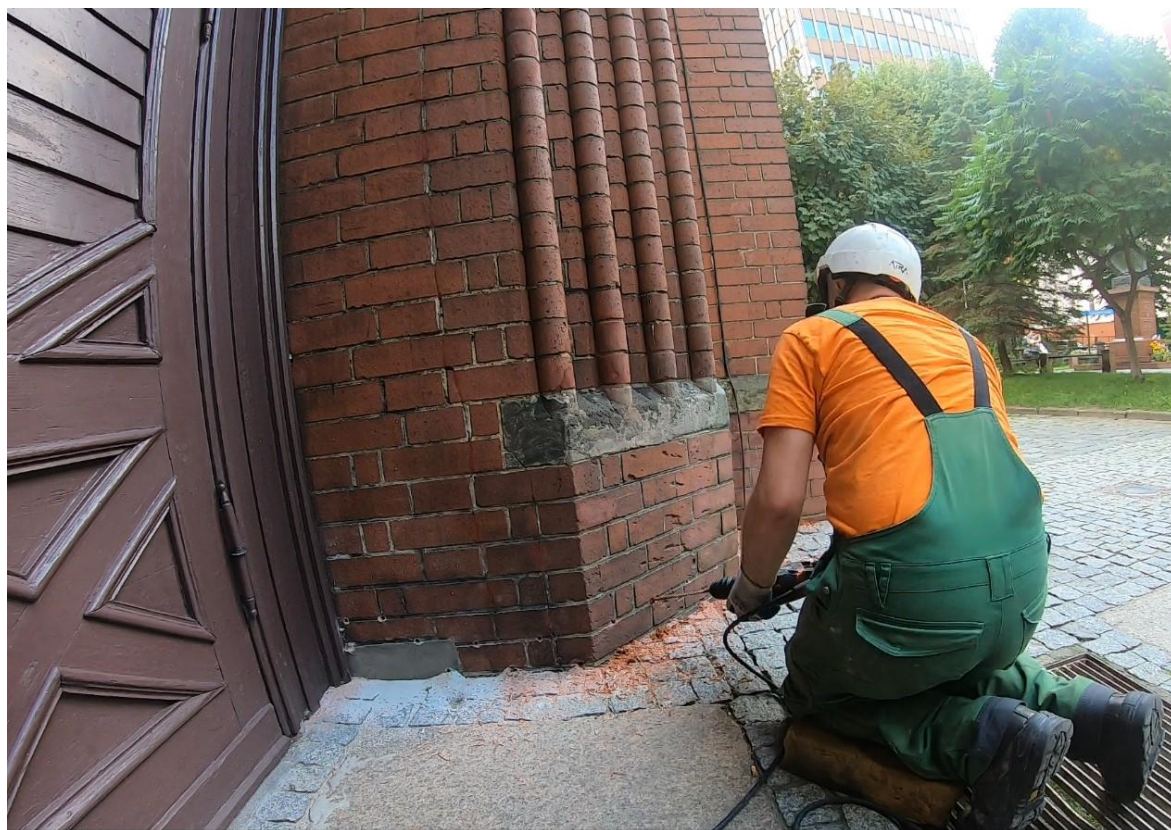
Ilustracja 19. Wykonywanie odwiertów pod iniektory (wierło dł. 40 cm)



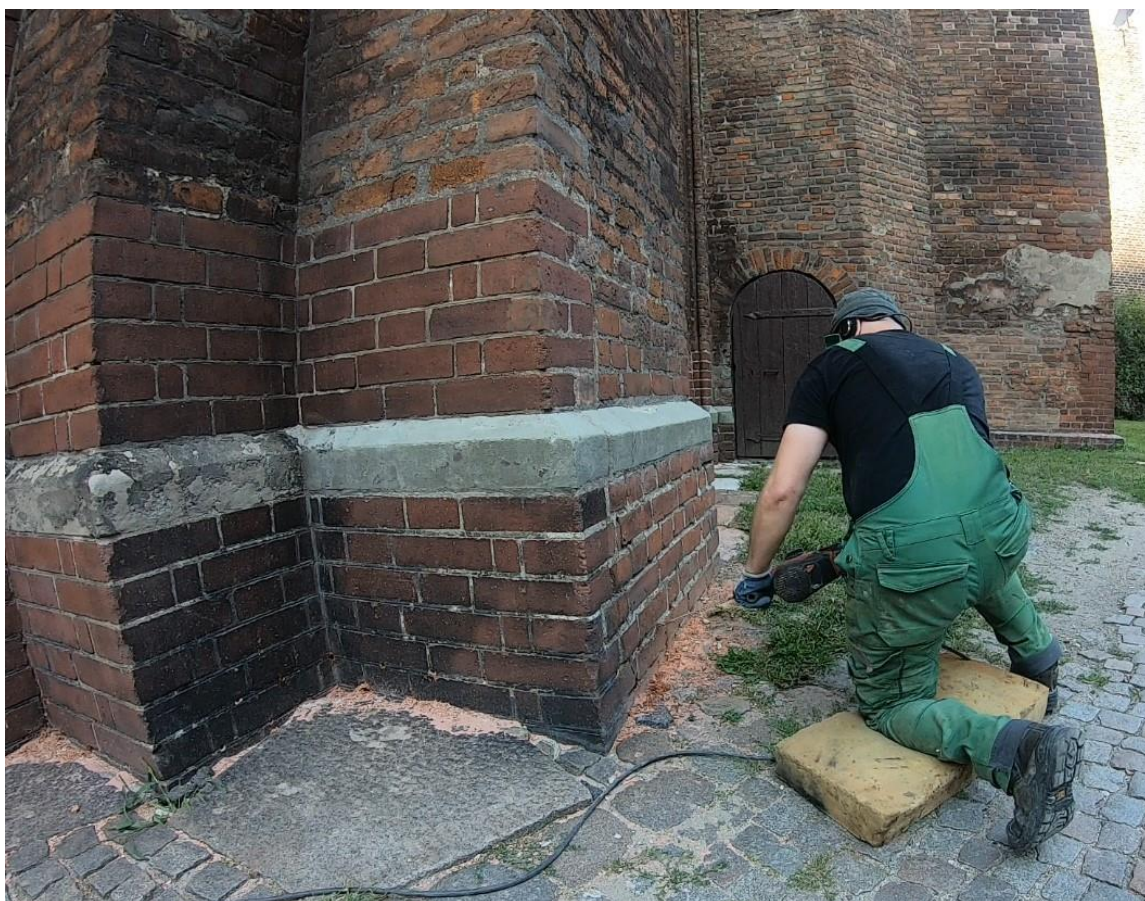
Ilustracja 20. Wykonywanie odwiertów pod iniektory. Z prawej pogłębianie otworów przy użyciu wierła 90 cm



Ilustracja 21. Wykonywanie odwiertów pod iniektory. Z prawej pogłębianie otworów przy użyciu wiertła 90 cm



Ilustracja 22. Pogłębianie otworów przy użyciu wiertła 90 cm



Ilustracja 23. Pogłębianie otworów przy użyciu wiertła 120 cm w najgrubszych partiach muru



Ilustracja 24. Pogłębianie otworów przy użyciu wiertła 120 cm w najgrubszych partiach muru



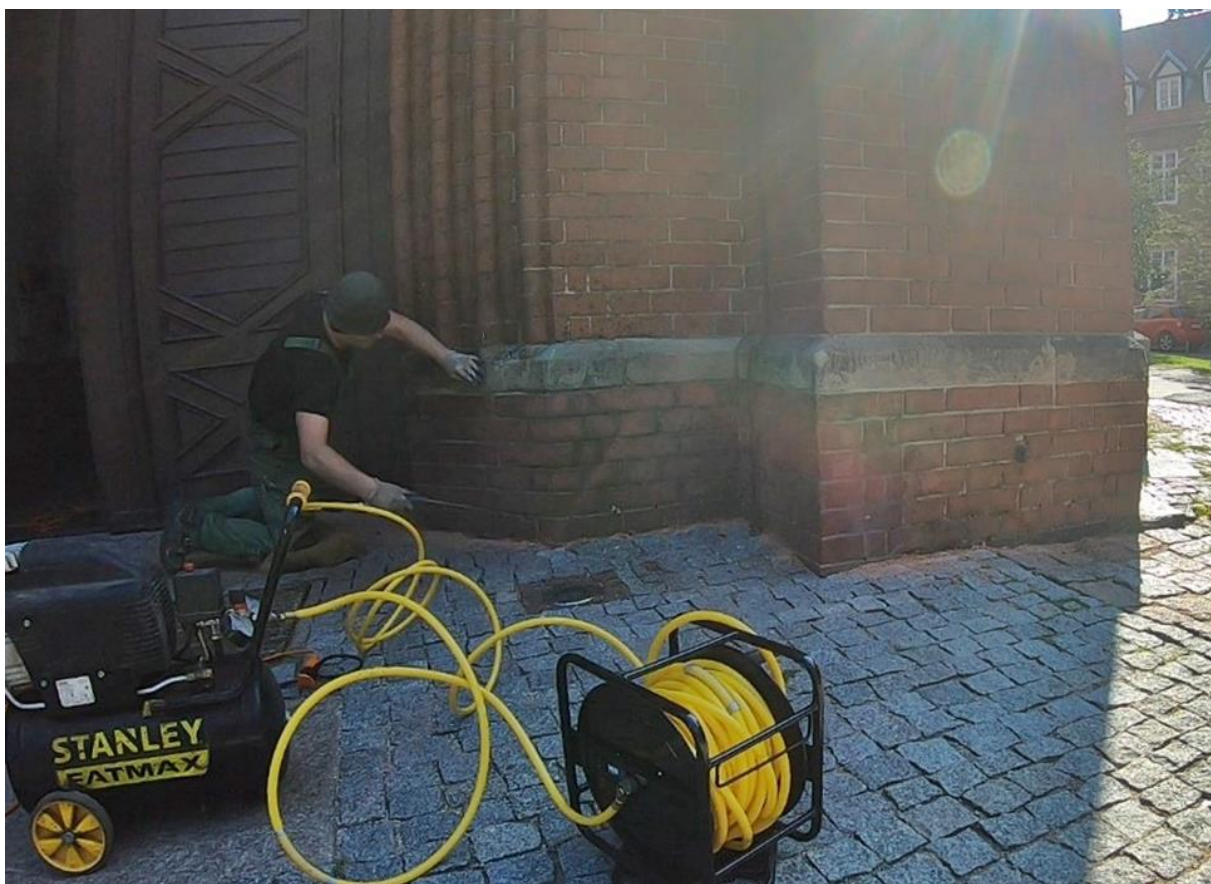
Ilustracja 25. Wykonywanie odwiertów pod iniektory



Ilustracja 26. Wykonywanie odwiertów pod iniektory



Ilustracja 27. Pogłębianie otworów przy użyciu wiertła 120 cm w najgrubszych partiach muru



Ilustracja 28. Oczyszczanie odwiertów z materiałów luźnych



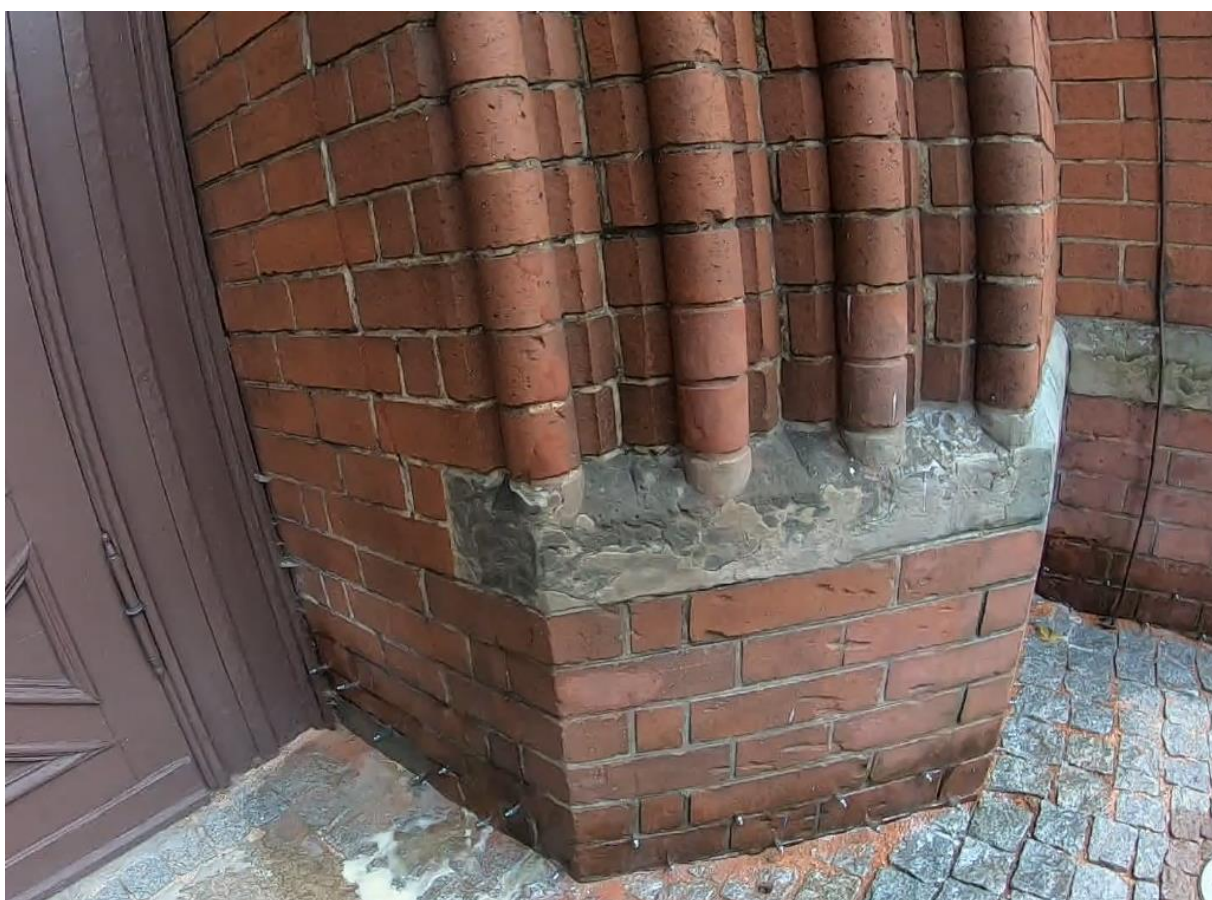
Ilustracja 29. Oczyszczanie odwiertów z materiałów luźnych



Ilustracja 30. Oczyszczone odwierty przygotowane do osadzenia iniektorów



Ilustracja 31. Oczyszczzone otwory przygotowane do osadzenia iniektorów



Ilustracja 32. Iniektory. Przed ciśnieniową aplikacją żywicy



Ilustracja 33. Zwilżanie otworów przed wprowadzeniem mieszanki iniekcyjnej



Ilustracja 34. Ciśnieniowa aplikacja żywicy



Ilustracja 35. Ciśnieniowa aplikacja żywicy



Ilustracja 36. Ciśnieniowa aplikacja żywicy



Ilustracja 37. Usuwanie iniektorów po aplikacji środka iniekcyjnego. Widoczne odwierty po wysyceniu żywicą



Ilustracja 38. Zabezpieczanie otworów zaprawą

3.6. Dokumentacja fotograficzna obiektu po zakończeniu prac



Ilustracja 39. Widok ogólny po zakończeniu prac



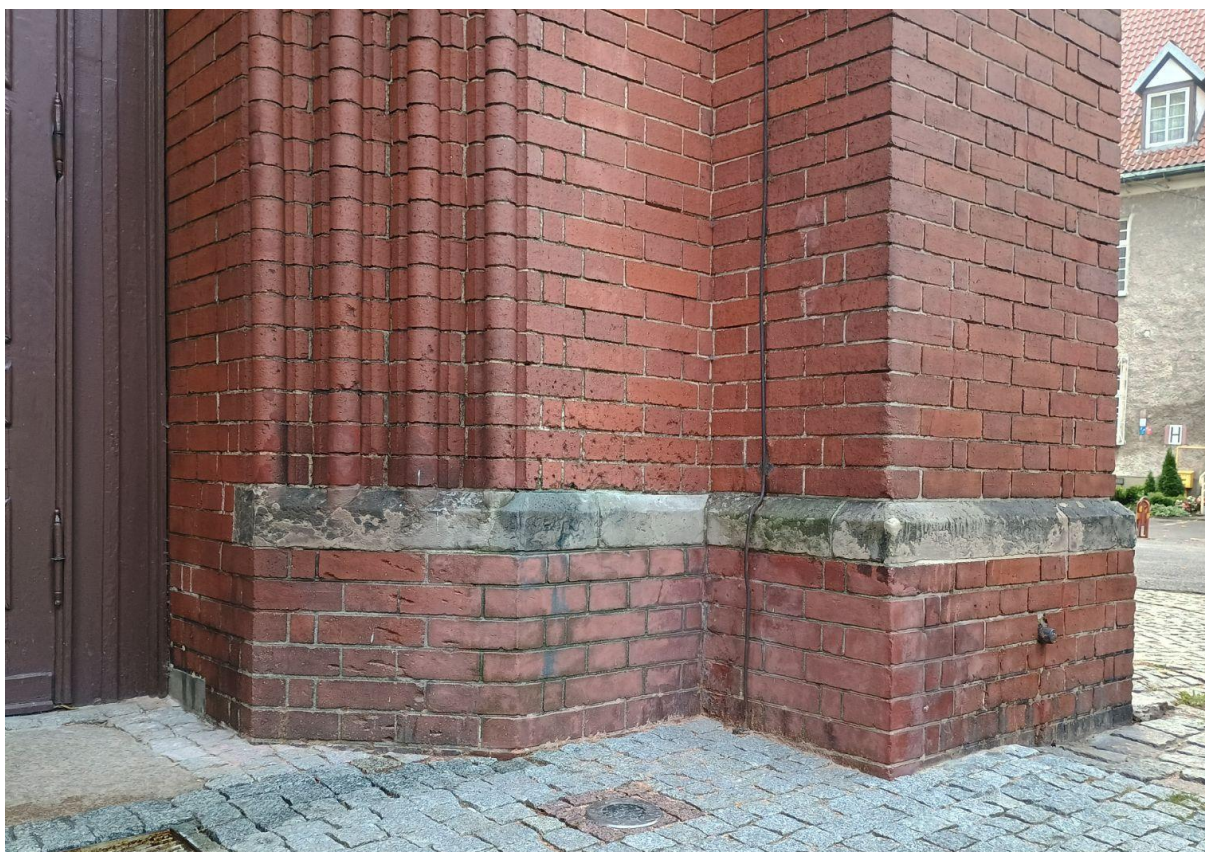
Ilustracja 40. Widok ogólny po zakończeniu prac



Ilustracja 41. Po zakończeniu prac



Ilustracja 42. Po zakończeniu prac



Ilustracja 43. Po zakończeniu prac



Ilustracja 44. Po zakończeniu prac



Ilustracja 45. Po zakończeniu prac



Ilustracja 46. Po zakończeniu prac



Ilustracja 47. Po zakończeniu prac



Ilustracja 48. Po zakończeniu prac



Ilustracja 49. Po zakończeniu prac



Ilustracja 50. Po zakończeniu prac



Ilustracja 51. Po zakończeniu prac



Ilustracja 52. Po zakończeniu prac

4. Oświadczenie beneficjenta